

УДК 791.3

Моженко Микола Володимирович,
старший викладач
кафедри кіно-, телемистецтва
Київського національного університету
культури і мистецтв
tozhenko@gmail.com

ТИТРИ ТА АНІМОВАНА ГРАФІКА В КІНО ТА НА ТЕЛЕБАЧЕННІ

Мета роботи. Здійснити аналіз функцій титрів та анімованої графіки в кіно та на телебаченні, виявити особливості їх застосування в різних аудіовізуальних творах та визначити способи її реалізації. **Методологія дослідження** передбачає застосування візуального аналізу кіно-, телепродукції, що дозволить перейти до розуміння основних функцій титрів та анімованої графіки в сучасних аудіовізуальних творах. **Наукова новизна** дослідження полягає в тому, що в ньому сформульовані основні принципи застосування титрів та анімованої графіки в різноманітних аудіовізуальних творах і показано їхній вплив на образне вирішення кіно- та телепродукції. **Висновки.** Титри в кіно, окрім суто інформаційної функції, поступово стали привносити емоційні і смислові асоціації в візуальний ряд кінофільмів, граючи роль своєрідної графічної увертюри. Синтезом титрів і анімації стала анімована графіка. Сьогодні на телебаченні як сам телеканал, так і телепрограми повинні мати свій індивідуальний візуальний стиль, який створюється за допомогою моушен-дизайну і допомагає глядачеві легко ідентифікувати телепрограму. Анімована графіка також набула величезного поширення в інфографіці та в презентаціях. Таким чином, аналіз застосування титрів і графіки в кіно та на ТВ дозволив автору статті сформулювати систему понять про використання анімованої графіки в фільмах та телепрограмах, що має суттєве значення для практики створення різноманітної аудіовізуальної продукції.

Ключові слова: титри, анімована графіка, моушен-дизайн, відеодизайн, теледизайн.

Моженко Николай Владимирович, старший преподаватель Киевского национального университета культуры и искусств

Титры и анимированная графика в кино и на телевидении

Цель работы. Осуществить анализ функций титров и анимированной графики в кино и на телевидении, выявить особенности их применения в различных аудиовизуальных произведениях и определить способы ее реализации. **Методология исследования** предполагает применение визуального анализа кино-, телепродукции, что позволит перейти к пониманию основных функций титров и анимированной графики в современных аудиовизуальных произведениях. **Научная новизна** исследования заключается в том, что в нем сформулированы основные принципы применения титров и анимированной графики в различных аудиовизуальных произведениях, показано их влияние на образное решение кино- и телепродукции. **Выводы.** Титры в кино, кроме чисто информационной функции, постепенно стали привносить эмоциональные и смысловые ассоциации в визуальный ряд кинофильмов, играя роль своеобразной графической увертюры. Синтезом титров и анимации стала анимированная графика. Сегодня на телевидении как сам телеканал, так и телепрограммы должны иметь свой индивидуальный визуальный стиль, который создается с помощью моушен-дизайна и помогает зрителю легко идентифицировать телепрограмму. Анимированная графика также получила огромное распространение в инфографике и в презентациях. Таким образом, анализ применения титров и графики в кино и на ТВ позволил автору статьи сформулировать систему понятий об использовании анимированной графики в фильмах и телепрограммах, что имеет существенное значение для практики создания разнообразной аудиовизуальной продукции.

Ключевые слова: титры, анимированная графика, моушен-дизайн, видеодизайн, теледизайн.

Mozhenko Mykola, Senior Lecturer, Kiev National University of Culture and Arts

Titles and animation graphics in movies and on TV

***Purpose of the article** is to analyze the functions of titles and animated graphics in cinema and on television, to reveal the peculiarities of their application in various audiovisual works and to determine the ways of its realization. **The methodology** of the study involves the use of visual analysis of cinema and TV-products, which will allow understanding the essential functions of titles and animated graphics in modern audiovisual works. **The scientific novelty** of the research is that it contains the basic principles of the use of titles and animated graphics in various audiovisual works and their impact on the figurative solution of cinema and TV-products. **Conclusions.** Titles in cinema, besides the purely informational function, gradually began to bring emotional and semantic associations into a visual sequence of films, playing the role of a kind of graphic overture. Synthesis of titles and animations became animated graphics. Today on television, both the TV channel itself and the TV program must have their own individual visual style, which is created with the help of a musical design and helps the viewer to easily identify the TV program. Animated graphics have also become widespread in infographics and in presentations. Thus, the analysis of the use of titles and graphics in cinema and on TV allowed the author to formulate a system of concepts about the use of animated graphics in films and TV programs, which is essential for the practice of creating a variety of audiovisual products.*

Key words: titles, motion graphics, motion design, video design, TV-design.

Актуальність теми дослідження. Титри і написи в кіно, окрім суто інформаційної, відіграють ще й певну естетичну та драматургічну роль, виступаючи в ролі своєрідної графічної увертюри до фільму. Сьогодні фільми та телепрограми повинні мати своє індивідуальне візуальне оформлення, і найчастіше саме для цього і використовують анімовану графіку. Тому важливим є прослідкувати за розвитком титрів і анімованої графіки в кіно та на ТБ.

Аналіз досліджень і публікацій. Історія розвитку титрів в німому кіно розглядається в книзі М.Ізволова[1]. Одним з найґрунтовніших досліджень у галузі анімованої графіки є книга Д.Краснера[9]. В ній розглядається еволюція титрів від перших авангардних кіноекспериментів до появи сучасної анімованої графіки. А. Франц [8] розглядає основні особливості анімованої графіки і чим вона відрізняється від звичайної анімації. Існують кілька інтернет-ресурсів, присвячених титрам в кіно – «Титры в кино»[6], «The Art of The Titles»[11], [7].

Мета статті – дослідити складові функції титрів та анімованої графіки в кіно та на телебаченні, проаналізувати особливості їх застосування в різних аудіовізуальних творах, визначити способи її реалізації.

Виходячи з цього були, поставлені конкретні завдання, а саме:

1. Дослідити, історію використання титрів в кіно.
2. Проаналізувати, які функції титри можуть виконувати у фільмі.
3. Систематизувати матеріал і сформулювати систему понять про анімовану графіку.

Виклад основного матеріалу. Майже з самого початку розвитку кінематографу титри та інші графічні елементи відігравали суттєву роль в структурі кінофільму. Вони не лише інформували глядача про назву фільму та склад творчої групи і виконавців ролей. Оскільки в німому кіно глядачі не могли чути голосу героїв, то титри слугували для передачі реплік персонажів, а також виконували функцію закадрового тексту. Кінознавець М. Изволов зазначає, що «дозвукове кіно складалось

лише з двох компонентів: зображення, яке рухалось та звичайних нерухомих написів. В основному існували написи трьох типів: заголовні титри, інтертитри (міжкадрові написи) та субтитри (текст в кадрі)» [1, 49]. Заголовні титри часто виконували стилізованими шрифтами, що мали б одразу викликати у глядача певний настрій. Наприклад, багато фільмів німецького експресіоністичного кіно 20-х років минулого сторіччя використовували старовинні готичні шрифти, що наче вводили глядача в моторошний та містичний світ цих фільмів. Радянський режисер С. Ейзенштейн у своїх німих фільмах обігравав навіть розмір титрів – збільшення розмірів написів мало асоціюватися у глядачів зі збільшенням гучності.

З появою звукового кіно роль інтертитрів значно зменшилась, але наприкінці 50-х на початку 60-х років ХХ сторіччя початкові титри фільмів (open title sequence – англ.) з допомогою оригінальних стилістичних рішень задавали тему фільму, особливо це було популярно у гостросюжетних фільмах (детективах, трилерах) та комедіях. Замість нерухомих написів з'явилися анімовані титри. Поява таких анімованих стилізованих титрів, які виконували роль образної графічної увертюри до фільму, у голлівудському кіно пов'язані з ім'ям графічного дизайнера Сола Баса (Saul Bass).

Для фільму Отто Премінгера «Людина із золотою рукою» (1955) він створив досить просту анімацію з білих смужок, які рухались на чорному фоні під джазові ритми і в кінці перетворювались на руку. Але по справжньому він став знаменитим після створення оригінальних титрів для фільмів Альфреда Хічкока «Запаморочення» (1958), «На північ від північного заходу» (1959), «Психо» (1960). Ці титри чудово передавали атмосферу хічкоківського саспенсу, впливаючи на глядача вже з перших кадрів фільму. Американський режисер Мартін Скорсезе, до фільмів якого «Казино» (1995) та «Славні хлопці» (1990) Басс також створював титри, так відізвався про його творчість: «Басс перетворив титри на вид мистецтва, в деяких випадках, як в фільмі Хічкока «Запаморочення», створюючи навіть міні-фільм всередині фільму. Його анімовані графічні композиції послугують фільму прологом – задають тон, створюють настрій, і передвіщають події, які відбудуться в фільмі» [3, 124].

Серед інших графічних дизайнерів, які створювали оригінальні титри слід згадати Пабло Ферро (Pablo Ferro), що працював над титрами для фільму Стенлі Кубрика «Доктор Стрейнджлав» (1964). Ці титри він виконав досить незвичним шрифтом, в якому букви склались з тонесеньких ліній, що наче символізувало крихкість світу перед загрозою ядерної війни. В титрах для фільму «Афера Томаса Крауна» (1968) режисера Нормана Джюїсона Ферро використав поліекран, де цілісні зображення поступово склались з невеликих шматочків, як мозаїка. В 1971 році він також зробив титри для фільму Стенлі Кубрика «Механічний апельсин» (1971). Стилiстика творiв Пабло Феро мала широкий вплив на багато фiльмiв, телевiзiйних програм, рекламних роликiв 1960-80-хх рокiв, її вважали навіть попередником «MTV-стилю».

Справжнім проривом у створенні оригінальних кінотитрів стала серія фільмів про Джеймса Бонда. Для більшості фільмів бондіани (14 фільмів) титри

створювались Морісом Байндером (Maurice Binder), починаючи з першого «Доктора Но» (1962) і аж до «Ліцензії на вбивство» (1989). Йому також належить і ідея початкового кінообразу фільмів бондіани – погляд на Бонда через ствол пістолету. Лише для двох фільмів – «З Росії з любов'ю» (1963) та «Голдфінгер» (1964) титри робив Роберт Браунджон (Robert Brownjohn). Після смерті Байндера у 1991 році, титри для останніх фільмів про Бонда – від «Золотого Ока» (1995) і аж до «Спектру» (2015), створювались Даніелем Кляйнманом (Daniel Kleinman) та компанією «МК12» («Квант милосердя» (2008)). Всі титри для фільмів бондіани, традиційно є варіаціями на тему напівоголених жінок, різноманітної зброї, візуальних натяків на супротивників Бонда, стали візуальною візитівкою бондіани.

Легко впізнаванні титри до «Зоряних війн» (1977) Джорджа Лукаса, створені художником Деном Перрі (Dan Perri), які наче пливають в безкінечність, як космічний корабель, теж стали знаковими для кінематографу. Спочатку текст титрів було намальовано на панелі розміром 0,6x1,8 м. Потім фахівці компанії ILM пересували камеру над цією панеллю під певним кутом, щоб створити ефект перспективного руху титрів. Сьогодні ж такі титри можна досить легко зробити в більшості відеоредакторів.

Новий етап і нову стилістику у створенні титрів можна пов'язати з програмою Adobe AfterEffects, поява якої на початку 1990-х дозволила швидко створювати анімацію на недорогих персональних комп'ютерах. Лев Манович навіть назвав появу AfterEffects справжньою «оксамитовою революцією» [10, 253] в галузі мультимедіа. Мабуть, з цього часу і можна вести відлік широкому застосуванню анімованої графіки (motion graphics).

Новий стиль у створенні кінотитрів започаткував психологічний трилер Девіда Фінчера «Сім» (*Seven*) (1995). Дизайн титрів в фільмі належить Кейлу Куперу (Kyle Cooper), який сміливо поєднав в своїй роботі останні віяння в графічному дизайні та комп'ютерній графіці, традиційні та цифрові процеси. Тонкі лінії, наче викресані гострою бритвою, що перетинають зображення, малюнки від руки в зошиті, нечітке тремтяче зображення, рвані шрифти – все це дозволило Куперу чудово візуалізувати образ страшної історії про розслідування злочинів, скоєних серійним вбивцею. Після ще кількох визначних робіт над титрами для фільмів «Острів доктора Моро» (1996) та «Місія: неможлива» (1996) Купер створює компанію «Prologue». Ця компанія успішно працює і до цього часу, у її творчому доробку титри до фільмів «Залізна людина» (2008), «Kiss Kiss Bang Bang» (2005) і безумовно, етапна робота – титри для фільмів Гая Річі «Шерлок Холмс» (2009) та «Шерлок Холмс: Гра тіней» (2011), в яких дизайнерам вдалося створити чудову трансформацію кінокадрів в газетні фотографії та гравюри, з використанням елементів каліграфії та анімації.

Взагалі, фільми про популярного літературного героя – детектива Шерлока Холмса стали знаковим явищем і у галузі створення титрів. Тут можна згадати ще радянський серіал «Пригоди Шерлока Холмса та доктора Ватсона» (1979 – 1986) режисера Ігоря Масленікова, де титри виникали наче з хаотично заповненої літерами сторінки після накладення на них криптографічної решітки. Ідея таких

титрів належала самому режисерові, а виконав їх художник з комбінованих зйомок В. Оковитий [4]. А в нещодавньому серіалі «Шерлок» (2010 – 2016) виробництва BBC стилізовані під текстові повідомлення смартфона титри послугують для візуалізації ходу думок Шерлока Хомса.

Отже, які ж різновиди титрів використовуються в кіно?

1) Початкові титри – це логотип компаній виробників та прокатників.

2) Назва фільму або програми – це титр з назвою фільму або їх ціла анімована послідовність. Зазвичай він йде одразу після початкових титрів, іноді трохи пізніше – перед зав'язкою дії. Тоді титри ще виконують й певну драматургічну функцію. А іноді титр з назвою фільму взагалі можуть розміщуватися не на початку а в кінці фільму – як в фільмі «Початок» (1970) Гліба Панфілова або « Навколо світу за 80 днів» (1956) М.Андерсона.

В радянському кіно анімовані титри найчастіше з'являлись у кінокомедіях. Наприклад, такі титри використав ще в 30-40 роках ХХ сторіччя Григорій Александров в своїх фільмах «Веселі хлоп'ята» (1934), «Світлий шлях» (1940). В «Світлому шляху» титри стилізовано під журавлиний клин, що летить у далечинь і тягне за собою титри фільму. А в фільмах Л. Гайдая анімація відразу створювала відповідну комічну атмосферу.

3) Назва частин фільму або глав. Титри в цьому випадку використовуються як драматургічний елемент і розділяють розповідь на окремі частини, наприклад, назви глав у «Тінях забутих предків» (1964) Параджанова, – це червоні титри на чорному тлі, створені графіком Г. Якутовичем.

4) Субтитри виконують службову роль і послугують для перекладу іноземної мови, яка звучить в кадрі.

4) Кінцеві титри – зазвичай, це «барабан» (roll) в яких вказують весь склад знімальної групи. Адже в сучасному кіно титри, окрім інформаційної та естетичної, виконують ще й юридичну функцію. В контрактах передбачається в якій послідовності будуть з'являтися в титрах назва студії, прізвища кінозірок, продюсерів, режисера. Кінцеві титри повинні включати в себе прізвища всіх учасників зйомочного та кіновиробничого процесу. Їх демонстрація наприкінці фільму може тривати більше 10 хвилин. Тому в деяких фільмах (найчастіше в комедійних бойовиках) на фінальних титрах демонструють невдалі дублі зі зйомок, щоб таким чином, ще трохи затримати увагу глядачів.

Існують спеціальні премії за художнє вирішення титрів. Кінопремію «Оскар» лише один раз була присуджено за створення титрів – її отримав Джозеф Фарнем в 1929 році. Більше цю категорію не включали в оскарівські номінації.

З 1975 року щорічно вручається премія американської телеакадемії «Еммі» за найкращий дизайн головних титрів для серіалів. Серед переможців останніх років титри для таких серіалів, як «Декстер» (2007), «Гра престолів» (2011), «Справжній детектив» (2014), «Людина у високому замку» (2016).

На думку відомого кіномонтажера Волтера Марча (Walter Murch): «Титри в кіно – як рама навколо картини; вона повинна поліпшити і коментувати те, що знаходиться “всередині”, сповіщаючи та інформуючи глядачів про емоційну

тональність, історію ідей та візуальний стиль який можна буде знайти в самому творі» [9, 21]. Ось таку еволюцію пройшли титри в кіно – від простих інформаційних написів до справжніх витворів мистецтва.

Паралельно з кінотитрами еволюціонували і титри на телебаченні. Останні роки при створенні телевізійних передач важливе значення також приділяють їхньому художньому оформленню – анімованим заставкам, з якої розпочинається програма, титрам, якими представляють учасників програми, а також іншим графічним елементам, присутнім в кадрі, які несуть не лише інформаційне, а й естетичне навантаження. Вже стало правилом, що телепрограма повинна мати свій власний візуальний стиль, який повинен відтворюватися у всіх графічних елементах її оформлення. Цей напрям візуального дизайну отримав англійською назву «*motion graphics*», яку перекладають як «анімована графіка». На телебаченні також використовують терміни *відеодизайн* та *теледизайн*, який включає в себе ще й оформлення телевізійної студії в єдиному з програмою стилі [5, 5-6]. Останнім часом набув розповсюдження ще й термін «*моушен-дизайн*», який охоплює не лише сферу кіно і ТБ, а й візуальний дизайн рекламних та музичних роликів, інформаційну графіку (інфографіку), інтерактивні продукти, дизайн інтерфейсів різноманітних гаджетів. Головне, що їх об'єднує – це анімовані графічні елементи, які несуть не лише інформаційну, а й певну естетичну функцію, створюючи не лише графічну обгортку візуального продукту, а й певний візуальний образ, який підсвідомо впливає на глядача. Такий анімований ролик, найчастіше, являє собою поєднання дво- та тривимірної анімованої графіки, відеозображення реальних подій, текстових елементів, приведених до спільного стилістичного знаменника, який повинен нести певний інформаційний та естетичний посил.

Сучасний моушен-дизайн – це творчий сплав кіномистецтва, анімації, графічного та аудіодизайну. Мет Франтц визначає анімовану графіку як таку, «яка створена ненаративною, нефігуративною та базованою на візуальних елементах, які змінюються в часі»[8].

Одна з головних проблем, яку повинен вирішити теледизайнер – це аудіовізуальна ідентифікація телеканалу, щоб глядач міг миттєво вирізнити його від інших [5, 5]. Тому впізнаваний логотип каналу грає тут дуже важливу роль. Головне в графічному оформленні телепрограми – її стильова єдність з дизайном студії.

Моушендизайнер А.Куренков виділяє такі основні елементи відеодизайну в телепрограмах [2]:

Шапка (Opener) – заставка на початку програми, яка задає тон, темп, настрій, стиль, технологічно повинна визначати передачу, яка піде далі. За останні роки її хронометраж суттєво зменшився – з 30-40 до 5-10 секунд.

Шпигель – короткий анонс сюжетів, нарізка «далі ви побачите».

Відбивка (Bumper) – анонс рубрики в передачі.

Шторка (Transition) – короткий анімований елемент, який послуговує для стику між різнорідними кадрами, скажімо, для анімації переходу зображення на диктора в студії після перегляду відеосюжету.

Профайл (Profile) – коротка інформація про гостя передачі: його фотографія, ім'я, факти біографії.

Хрипушка (Mortises) – використовується в новинах під час прямого включення кореспондента по телефону: фото кореспондента, вказівка місця звідки він передає інформацію.

Геотег (Geotag) – невелика плашка (зазвичай розташована зверху), з географічним найменування міста дії сюжету в новинах.

Титрувальная плашка (Lower Third) – титр, розташований в нижній частині екрану для представлення людини в кадрі (його ім'я, посада).

Поп-ап (Pop-up) – впливаючий на кілька секунд анонс програми чи події.

Підкладка (Background) – анімований графічний зациклений фрагмент заднього фону, виконаний в єдиному стилі з оформленням програми, на фоні якого демонструють фотографії чи документи.

Верстка анонсів (Line Ups) – розклад найближчих програм – «було в ефірі, йде зараз, далі буде», який використовується для орієнтації глядача в сітці мовлення.

Барабан (Roll) – кінцеві титри, в яких вказано склад творчого та технічного персоналу, який працював над програмою.

Закриваюча заставка (Closer) – трохи перероблена шапка програми, яка означає закінчення передачі. В самому кінці демонструють копірайт каналу та рік вироблення.

Серед українських моушен-дизайнери чи не найвідомішим є В.Бабич, чия студія «Бабич-Дизай» широко відома своїми роботами не лише в Україні, а й за її межами. Кілька українських телеканалів, наприклад, 1+1, мають власні студії, які створюють відеодизайн не лише для телепрограм каналу, а й до серіалів, реклами та відеокліпів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому сформульовані основні принципи застосування титрів та анімованої графіки в різноманітних аудіовізуальних творах і показано їх вплив на образне вирішення кіно- та телепродукції.

Висновки. Титри в кіно є важливою складовою режисерського задуму і окрім суто інформаційної функції, поступово стали привносити емоційні і смислові асоціації в візуальний ряд кінофільмів, граючи роль своєрідної графічної увертюри. Синтезом титрів і анімації стала анімована графіка. Сьогодні на телебаченні як сам телеканал, так і телепрограми повинні мати свій індивідуальний візуальний стиль, який створюється за допомогою моушен-дизайну і допомагає глядачеві легко ідентифікувати телепрограму. Анімована графіка також набула величезного поширення в інфографіці та в презентаціях. Таким чином, аналіз застосування титрів і графіки в кіно та на ТБ дозволив автору статті дослідити еволюцію використання текстових, графічних та анімаційних елементів в фільмах та телепрограмах, що має суттєве значення для практики створення різноманітної аудіовізуальної продукції.

Література

1. Изволов Н. А. Феномен кино. Москва: Материк, 2005. 164 с.
2. Куренков. А. Моушн-дизайн в Adobe After Effects. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VTj9WwwgMos>
3. Клиффорд, Д. Иконы графического дизайна. Москва, 2015. 240 с.
4. Интернет-памятник фильму «Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона». История. Съемка. URL: <http://www.221b.ru/history4.htm>
5. Телевізійна комп'ютерна графіка й оформлення студії. Київ: К.І.С, 1998. 152 с.
6. Титры в кино. URL: <http://titres.designcabaret.com>
7. A Brief History of Title Design. URL: <https://vimeo.com/20759580>
8. Frantz, M. Changing Over Time: The Future of Motion Graphics. URL: <https://benjaminhallwriting.wordpress.com/2014/10/28/changing-over-time-the-future-of-motion-graphics/>
9. Krasner J. Motion Graphic Design: Applied History and Aesthetics. Focal Press, 2008. 540 с.
10. Manovich L. Software Takes Command. New York: Bloomsbury Academic, 2013. 358 с.
11. The Art of the Titles. URL: <http://www.artofthetitle.com>

References

1. Izvolov, N. (2005). The phenomenon of cinema. Moscow: Materik [in Russian].
2. Kurenkov, A. Motion Design in Adobe AfterEffects. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=VTj9WwwgMos>. [in Russian].
3. Clifford, J. (2015). Graphic Icons. Moscow. [in Russian].
4. Internet-monument to the film «The Adventures of Sherlock Holmes and Dr. Watson» History. Shooting. Retrieved from. <http://www.221b.ru/history4.htm> [in Russian].
5. Television computer graphics and design studio. (1998). Kyiv [in Ukrainian].
6. Titles in film. Retrieved from <http://titres.designcabaret.com>. [in Russian].
7. A Brief History of Title Design. Retrieved from <https://vimeo.com/20759580> [in English].
8. Frantz, M. Changing Over Time: The Future of Motion Graphics. Retrieved from <https://benjaminhallwriting.wordpress.com/2014/10/28/changing-over-time-the-future-of-motion-graphics/> [in English].
9. Krasner, J. (2008). Motion Graphic Design: Applied History and Aesthetics. Focal Press [in English].
10. Manovich, L. (2013). Software Takes Command. New York: Bloomsbury Academic [in English].
11. The Art of the Titles. Retrieved from <http://www.artofthetitle.com> [in English].